

ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ

Значущість і пріоритетність оцінки процесу соціальної стратифікації постійно вивчаються й отримують вираження в теорії і на практиці. Для успішного здійснення аналізу даної проблеми треба згадати значення терміна «стратифікація». Це вертикальний зріз соціальної структури, що визначає й оцінює місце певних соціальних груп у системі соціальної ієрархії, у складній соціальній структурі суспільства. «Страта - соціальні верства людей, що мають схожі об'єктивні показники за чотирма шкалами стратифікації. Кожна страта включає тільки тих людей, які мають приблизно однакові доходи, владу, освіту, престиж» [2].

Система стратифікації і знання про глибинні процеси, що відбуваються в ній, дають багато інформації про реальні соціальні, економічні та культурні процеси у суспільстві, визнаність та впливовість на системні процеси розвитку у парадигмі відносин «соціум-економіка-суспільний прогрес». Найбільш успішними спільнотами з позицій ефективної системи відносин у такій парадигмі слід визнавати економіку і культуру, де політика соціальної стратифікації була цілеспрямованою державою та погодженою із ключовими інтересами країни. Прикладами таких країн і соціальних реформ, що в них проводяться, є Японія, Німеччина, Англія, Канада, США.

Аналізуючи світовий досвід та можливості його адаптації, можна чітко визначити послідовність дій, які повинні привести систему державного соціального управління до необхідності формування цільової політики стратифікації і створення середнього класу як буфера у складному, хаотичному, нестійкому соціальному середовищі трансформаційної економіки України. Аналіз проблем та їхня оцінка - процес комплексного соціального діагностування.

1. Визначення конфліктів, які виникають при нерозв'язуванні ситуацій і проблем.

2. Обґрунтування, обговорення та формулювання гіпотез подальшого розвитку, можливо із сценарними варіантами та залученням експертів для визначення попередніх можливостей використання методичних, загальноуправлінських, соціальних технологій та процедур. З урахуванням складності та непередбачуваності соціальних процесів можливе застосування інструменту визначення контргіпотези, спрямованість якої повинна відповідати загальним вимогам, але пояснювати факти і процес із протилежних точок зору.

3. Формування моделі соціального розвитку і соціальної стратифікації, яка найбільш прийнятна і сумісна з культурними традиціями країни. Розробка моделі орієнтована на використання як вже існуючих інститутів і процесів соціального розвитку, так і на їх активне створення та підтримку.

4. Розробка цільової політики з підтримки певних стратифікаційних планів груп населення. Формується на основі обговорених, публічних і науково обґрунтованих положень, проектів і комплексів.

5. Формування механізмів державного контролю за реалізацією політики соціальної стратифікації. Забезпечується обґрунтування ключових механізмів дії. Це такі, як фінансовий (обґрунтування джерел і напрямів фінансування), інформаційний, кадровий тощо [6].

У такому баченні і певній послідовності дій значна роль належать виявленню проблем, які повинні бути розв'язаними для проведення даної цільової соціальної політики та отримання позитивного результату.

У системі знань соціального менеджменту визнаним залишається широке коло проблем - теоретичних, методологічних, методичних і практичних.

Знання і розуміння цих проблем дозволить надалі сформулювати та реалізувати цільову соціальну політику. Дослідження проблем надасть змогу мати більш актуальну і змістовну інформацію про ті чи інші аспекти наукових засад. Що стосується існуючих реалій та реалізації наукових підходів до впровадження відповідної цільової політики, то автор має таке бачення низки проблем наукового характеру та управлінського забезпечення з урахуванням специфіки соціальної політики. Це складний інструмент не лише втручання у відповідні процеси, а й системи підтримки позитивних зрушень та змін, що забезпечують соціальний прогрес (табл. 1) [1].

Розглянуте коло проблем є широким, але саме таке бачення дає можливість окреслити основні напрями теоретичних та методологічних досліджень проблем соціальної нерівності і стратифікації сучасного трансформаційного українського суспільства:

вивчення та теоретичне обґрунтування особливостей та характерних рис і тенденцій соціальної стратифікації як базового та пріоритетного процесу суспільного прогресу;

виявлення та теоретико-методологічне обґрунтування ключових інтересів соціального розвитку і формування нових еліт;

виявлення реальних можливостей зміцнення середнього класу і дослідження проблем багатства і бідності в сучасній Україні;

обґрунтування зв'язку та передумов розвитку ключової парадигми українського суспільства та економіки «середній клас - процвітання внутрішнього ринку- суспільний прогрес»;

дослідження місця і ролі соціальної стратифікації суспільства у системі зародження і зростання інформаційного суспільства та інформаційної економіки;

дослідження оформлення системи соціальної стратифікації як базового і цілісного процесу трансформації сучасного українського суспільства;

вивчення передумов економічних, соціальних і культурних явищ і процесів багатства і бідності в сучасній Україні;

Таблиця 1

Систематизація проблем та особливостей оцінки та діагностування
процесів соціальної стратифікації

Характер проблеми	Зміст проблеми
1	2
Теоретичного характеру	Необґрунтованість багатьох ключових категорій та їх наповнення як з позиції загально - соціальних та соціологічних характеристик, так і з точки зору міждисциплінарності й особливо трансформаційних національних українських відтворювальних процесів. Це такі вкрай затребувані поняття, як соціальні інтереси (приватні, групові, національні, регіональні); соціальний престиж; соціальні стратифікаційні мережі; соціальна стратифікація бізнесу (статусна стратифікація); соціальна ринкова влада; соціальні кластери; соціальна участь; соціальне самопочуття; профіль соціальної стратифікації; глобальна стратифікація; глобальні системи домінування і власності, глобальні системи соціальної нерівності (частково дані категорії вже розглянуто у р.1)
	Теоретичне обґрунтування і формування наукових основ процесів діагностування та моніторингу реального положення як усього соціального середовища, так і його стратифікаційних станів
	Вивчення світового досвіду і наукових теорій процесів регулювання соціальної сфери з позиції соціальної та економічної безпеки і успішного переходу до інформаційного суспільства та інформаційної економіки. Обґрунтування можливості адаптації даного досвіду через теоретичні та методологічні положення бенчмаркінгу (як інструменту теорії Форсайт і перспективного методу державного управління складними соціальними системами)
	Розробка національної теорії соціальної стратифікації в Україні з її трансформаційними характеристиками й урахуванням стратегічно і науково орієнтованої моделі розвитку соціальної сфери та економіки
	Формування, публічне обговорення та визнання на рівні інститутів державного управління національної моделі стратифікації суспільства та її соціальної суті
	Теоретичне обґрунтування проблем і особливостей процесу інституціоналізації розшарування суспільства, питань регулювання бідності і багатства через інститути державного і регіонального управління, соціальну відповідальність бізнесу тощо
	Теоретичне обґрунтування періодизації процесів розшарування суспільства, оцінка його впливу на економічну, соціальну і політичну стабільність і безпеку
	Теоретичне обґрунтування та оцінка глибинних змін соціальної природи українського суспільства, руйнівних і творчих явищ, появи нових соціальних структур та інститутів. Обґрунтування зміни відносин власності, влади, політичних реформ і загальної системи державного управління, укладу життя
	Теоретичне обґрунтування і визнання соціальних трансформацій українського суспільства, їх руйнівного характеру. Це визнання єдності таких складних і конфліктних процесів і явищ як соціальний процес деструктивного характеру; взаємозв'язок політичних, ідеологічних, культурних, соціальних, інформаційних та економічних

	змін тощо. Оцінка даних, виявлення можливості конструктивного впливу процесів на структуру суспільства з позиції його розшарування і перетворення
Методологічного характеру	Несформованість загальнометодологічних основ дослідження соціальної стратифікації за умов таких ключових суспільних процесів як ринкова трансформація суспільних відносин; формування і зародження нових страт-бізнес-еліти; формування засад постіндустріальної економіки, заснованої на інформаційному виробництві
	Формування наукових засад здійснення досліджень процесів соціальної стратифікації на основі дії соціальних та економічних законів, широкого кола адаптованих наукових принципів, досліджених та систематизованих закономірностей розвитку сучасних економічних, соціальних, культурних, демографічних, інформаційних процесів, що забезпечують стійкий суспільний прогрес
	Формування науково обґрунтованої потреби у вивченні тенденцій розшарування для різних цілей. По-перше, для державного регулювання процесів соціальної безпеки та недопущення масової люмпенізації населення. По-друге, для внутрішнього і зовнішнього виробника з метою формування та просування товарів на основі цільової внутрішньої маркетингової та іміджевої політики
Методичного характеру	Необґрунтованість підходів та методик визначення критеріїв процесу стратифікації
	Брак новітніх методик і технологій оцінювання стратифікації в системі різноманітних соціальних та економічних процесів
	Відсутність методик визначення, діагностування та моніторингу ключових інтересів у системі стрімких змін та кризових явищ
	Невизначеність методик узгодження ключових інтересів і процесу стратифікації
	Відсутність методик впровадження та послідовної оцінки ефективності процесів регулювання соціального середовища з урахуванням формування та підтримки середнього класу
	Нерозробленість концептуальних положень та методик оцінки адаптованості новітніх підходів до змін та стійкості соціальних структур
	Несформованість специфічних методик визначення змін та тенденцій у загальному соціальному середовищі з урахуванням процесів соціальної стратифікації тощо

порівняльний аналіз і регіональний зріз стратифікаційних протилежних груп;

вивчення нових процесів у трансформації середнього класу і його відповідність нормам європейського співтовариства.

Обґрунтовані ключові проблеми припускають формування основних напрямів їх подальшого регулювання в контексті розв'язання проблеми на рівні соціальної нерівності і стратифікації.

Література

1. Авраамова Е. М. Формирование среднего класса в России: определение, методология, количественные оценки // Общественные науки и современность. - 2002. - № 1.
2. Добреньков В.И., Кравченко А.И. Фундаментальная социология: в 15 т.: Т.5: Социальная структура. – М.: ИНФРА-М. – 2004. – 328 с.
3. Зайцев Ю.К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика [монографія]/ Юрій Кузьмич Зайцев.-К.:КНЕУ. - 2015.- 188 с.
- 4.Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: Монографія / О.В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 244 с.
5. Сурмин Ю.П. Туленков Н.В. Методология и методы социологических исследований: Учеб. пособие. – К.: МАУП. – 2000. – 301 с.
6. Суспільні явища і процеси у сфері демографії, праці та соціального розвитку: проблеми та шляхи вирішення. [монографія] / За заг. ред. Дорофієнко В.В. – Донецьк; «ВІК». - 2012. – 275 с.